

Теоретична модель формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови

І.П. Камінська

Київський національний медичний університет імені О.О.Богомольця, м. Київ, Україна.

Paper received 02.10.15; Accepted for publication 23.10.15.

Анотація. В статті визначена сутність, встановлена особливість та представлена структура теоретичної моделі формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови. Описані основні закономірностей психічного розвитку особистості у процесі учинневої діяльності та встановленні форми та методи формування деонтологічної культури засобами англійської мови.

Ключові слова: деонтологічна культура, психологічні особливості, іноземна мова, професійна діяльність, майбутні медики

Постановка проблеми. Необхідність формування та розвитку деонтологічної культури студентів обумовлена зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної та спеціальної підготовки випускників вищих навчальних закладів України; необхідністю підготовки майбутніх фахівців з міцно сформованими загальнолюдськими та професійними етичними цінностями.

Формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови – це цілеспрямований процес розвитку деонтологічних знань, стійких особистісних новоутворень до професійної діяльності, особистісно значущих якостей, необхідних для здійснення нормативної поведінки при виконанні майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. При теоретико-методологічному обґрунтуванні структурно-динамічної моделі формування деонтологічної культури майбутніх медиків в умовах англомовного навчання будемо спиратися на основні положення концепцій структури та становлення особистості (М. Боришевський, Г. Костюк, С. Максименко, К. Платонов, С. Рубінштейн), формування моральної та деонтологічної культури (Г. Васянович), ціннісно-сислової сфери (Б. Братусь, З. Карпенко, Г. Радчук, А. Серий), загальних та соціально-психологічних підходах до спілкування (Л. Виготський, О. Леонтєв, М. Савчин, Н. Чепелєва, В. Кан-Калік, М. Лісіна), концептуальні засади і технології комунікативної методики навчання іноземних мов (О. Ветхов, Є. Пасов, О. Касаткіна й ін.).

Мета статті: На основі теоретичного аналізу досліджень сутності поняття "деонтологічної культури" "формування деонтологічної культури" розробили структурно-динамічну модель формування деонтологічної культури майбутніх медиків в англомовному середовищі.

Для розробки моделі необхідно визначити її сутність, встановити особливості та визначити структуру.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічне обґрунтування моделі буде включати ряд аспектів: по-перше, з'ясування структурних елементів деонтологічної культури, до яких потрібно прагнути при особистісному і професійному становленні майбутнього медика; по-друге, аналіз та визначення психологічних особливостей процесу формування деонтологічної культури в контексті вивчення англійської мови; по-третє, визначення педагогічних умов, які забезпечать формування деонтологічної культури засобами англійської мови.

Для правильної організації професійної діяльності, лікар повинен мати відповідні психологічні та професійні знання, уміння і навички, відповідати визначеним кваліфікаційним вимогам, володіти нормативною поведінкою.

Нормативною поведінкою медика будемо називати таку поведінку особи, яка має моральні норми професійної діяльності, постійно їх дотримується, сприяє вирішенню різноманітних ситуацій у взаєминах "лікар-пацієнт", "лікар-суспільство", "лікар-колеги".

При виконанні професійної діяльності для здійснення лікарем нормативних стосунків у взаємовідносинах з іншими учасниками медичного процесу, професійна поведінка представляється достатнім рівнем розвитку когнітивних знань, особистісно і професійно важливих якостей.

При обґрунтуванні структурних елементів деонтологічної культури майбутніх медиків будемо спиратися на представлену М. Філоненко класифікацію особистісно важливих якостей майбутнього лікаря [2, с. 82]. Особистісно важливі якості класифіковано у наступні групи: 1) гуманістичні; 2) психологічні; 3) психоаналітичні; 4) психолого-педагогічні. Кожна група представлена значною кількістю якостей, які є структуротвірними елементами особистісної структури майбутнього лікаря. Важливими для нашого дослідження вважаємо наступні якості:

- психологічні здібності – загальні та спеціальні, які сприяють впливати на людей, викликати довіру;
- емоції – співпереживання, розуміння емоційного стану пацієнта; керування своїми емоціями; встановлення емоційно сприятливих стосунків;
- гуманність, гідність, належність – усвідомлення відповідального ставлення до юдей, до себе, навколишнього середовища, суспільства; відповідальності за прийняття рішень;
- комунікативність і красномовство – спілкування, переконання і навіювання;
- нестандартне мислення, винахідливість, ініціативність, здатність генерувати ідеї;
- потребу працювати в колективі.

Суб'єкт-суб'єктний характер професійної діяльності лікаря вимагає досконалої професійної комунікативної компетентності:

- професійної спрямованості до обраної професії;
- наявності професійно важливих комунікативних якостей;
- володіння вербальними засобами спілкування та невербальними (контроль рухів, дотримання відкритих

поз і жестів, бути привітним і усміхненим, спів ставляти своє тіло з виразом обличчя) засобами.

Формування професійного фахівця, а відтак і деонтологічної культури припадає на студентський вік, який є сенситивним періодом для розвитку професійних властивостей та творчого потенціалу.

Структурні елементи професійно-важливих якостей для формування деонтологічної культури визначаються основними видами лікарської діяльності (діагностична, лікувальна і профілактична) та виробничими функціями (проективна, організаційна, виконавська).

Професійна соціалізація, тобто первинна професіоналізація студентів з першого курсу навчання у вищому навчальному закладі спрямовується на максимальну реалізацію особистісно важливих якостей та освоєння і розвитку професійно важливих якостей.

Під професійно важливими якостями розуміють сукупність таких якостей фахівців, які служать успішному виконанню професійної діяльності (М. Громкова); індивідуальні якості суб'єкта діяльності, що впливають на ефективність діяльності та успішність її опанування (В. Шадриков); О.Смірнова вважає, що професійно значущі якості – це індивідуальні особливості людини, які виступають умовою успішного опанування професією та професійною діяльністю. Професійно важливими якостями майбутнього лікаря М. Філоненко розуміє рівень розвитку будь-якої психологічної властивості особистості відповідність її високому рівню професійної діяльності.

У нашому дослідженні, виходячи з предмета дослідження будемо розглядати такі особистісно важливі якості, які у подальшому формують деонтологічну культуру, а відтак нормативну поведінку у діяльності лікаря. Зокрема:

- правильно орієнтуватися у ситуації, безкорисливість та альтруїзм;
- високий розвиток критичного мислення;
- комунікативну компетентність;
- деонтологічні здібності й ін.

У майбутній діяльності лікаря для здійснення означених вище функцій важливі не лише оволодіння знаннями, а й засвоїти необхідні уміння, які можна класифікувати у групи: когнітивні, соціальні, технічні.

Когнітивні уміння – це уміння сприймати професійну діяльність у єдності усіх видів діяльності лікарської роботи; уміння мислити, обробляти отриману інформацію, планувати і організувати діяльність з урахуванням перспективи. Вони призначені для виконання професійних задач.

Комунікативні уміння та емоційний інтелект належать до соціальних умінь, адже вони передбачають роботу з людьми і надання їм допомоги, виконання соціально-виробничих задач професійної діяльності.

Для виконання діагностичної діяльності майбутні лікарі повинні засвоїти технічні уміння, уміння виконувати виробничі задачі, пов'язані з використанням обладнання і технічних засобів.

Таким чином, психологічні особливості формування деонтологічної культури поєднують психологію особистісного становлення особистості майбутнього медика і особистості професійної діяльності у сфері охорони здоров'я. Психологію особистісного становлення майбутнього медика включає когнітивний ком-

понент (знання, уміння і навички), особистісно значущі якості (ОЗЯ), професійно важливі якості (ОВЯ), які у професійній діяльності зберігаються. Виокресливши основні види і функції професійної діяльності, з'ясували, що значна частина структурних елементів ОЗЯ і ПВЯ спрямована на формування деонтологічної культури, а саме на належне виконання у майбутньому професійних обов'язків медичного працівника.

При побудові теоретичної моделі формування деонтологічної культури майбутніх медиків в умовах англомовного навчання необхідно: по-перше, визначення основних закономірностей психічного розвитку особистості у процесі учиннєвої діяльності; по-друге, встановлення форм та методів формування деонтологічної культури засобами англійської мови.

В оволодінні іноземною мовою визначальними є індивідуально-психологічні фактори, які здійснюють безпосередній вплив на розвиток особистості (І.Зимняя, М.Холодная). Зокрема: системність психіки; нерівномірний розвиток психіки при однаково створених умовах; вікова характеристика.

- 1) системність психіки – єдність різних пізнавальних процесів (сприймання, мислення, пам'ять, увага та мовленнєвої діяльності (В.Юрченко);
- 2) нерівномірний розвиток пізнавальних процесів при однаково створених умовах – наявність неоднакових внутрішніх умов через які діють зовнішні чинники (С.Рубінштейн), що передбачає компенсацію одних видів пізнавальних процесів іншими;
- 3) вікові особливості психіки (сприймання, мислення, пам'яті, уваги) у студентському віці.

Важливим аспектом створення теоретичної моделі є зміст, форми і методи оволодіння англійською мовою. Методика вивчення англійської мови буде спрямовуватися на засвоєння англомовного деонтологічного матеріалу, оволодіння комплексом комунікативних умінь, а також умінь сприйняття і розуміння мовлення співрозмовника в реальних професійних комунікативних ситуаціях. Для цього будемо використовувати методику комунікативного навчання.

Формування деонтологічної культури майбутніх медиків полягає у тому, щоб під час вивчення англійської мови професійного спрямування у вищому медичному навчальному закладі дотримуватися таких вимог:

- виявлення психологічних особливостей формування;
- обґрунтування сутності деонтології та значущості її для майбутньої професійної діяльності;
- з'ясування особистісних, соціальних та професійних якостей як значущих складових особистісного становлення майбутнього лікаря, його професійної культури;
- добір адекватних форм і методів навчання студентів, спрямованих на розвиток цілісної структури особистості, що включає сукупність особистісно значущих якостей, майбутні професійні здібності, позитивне ставлення до професійної діяльності, відповідальної поведінки, виконання обов'язку.

Висновки. На основі теоретичного аналізу досліджень сутності поняття "деонтологічної культури" "формування деонтологічної культури" розробили структурно-динамічну модель формування деонтоло-

гічної культури майбутніх медиків в англomовному середовищі (рис.1.).

Модель включає складові процесу формування деонтологічної культури, тому вважаємо її структурною, які спрямовані на підвищення рівня деонтологічної культури, тому вона є динамічною. Розглядаємо деонтологічну культуру через діалектичну єдність когнітивного, емоційно-ціннісного та конативного компонентів деонтологічної культури, а результатом процесу формування підвищений рівень комунікативної культури, емпатійної культури і культури поведінки.

Сконструйована модель є універсальною так, як може застосовуватися як при оволодінні англійської

мови, так і при вивченні інших іноземних мов професійного спрямування з метою формування деонтологічної культури майбутніх медиків. При цьому проблемні комунікативні ситуації повинні бути з чітко продуманим автентичним деонтологічним змістом, а формування деонтологічної культури повинне відбуватися шляхом створення такого іншомовного середовища, при якому проблемні ситуативні комунікації розв'язувалися б без перекладу, а оволодіння англійською мовою відбувалося шляхом мовленнєво-мисленнєвою діяльності.

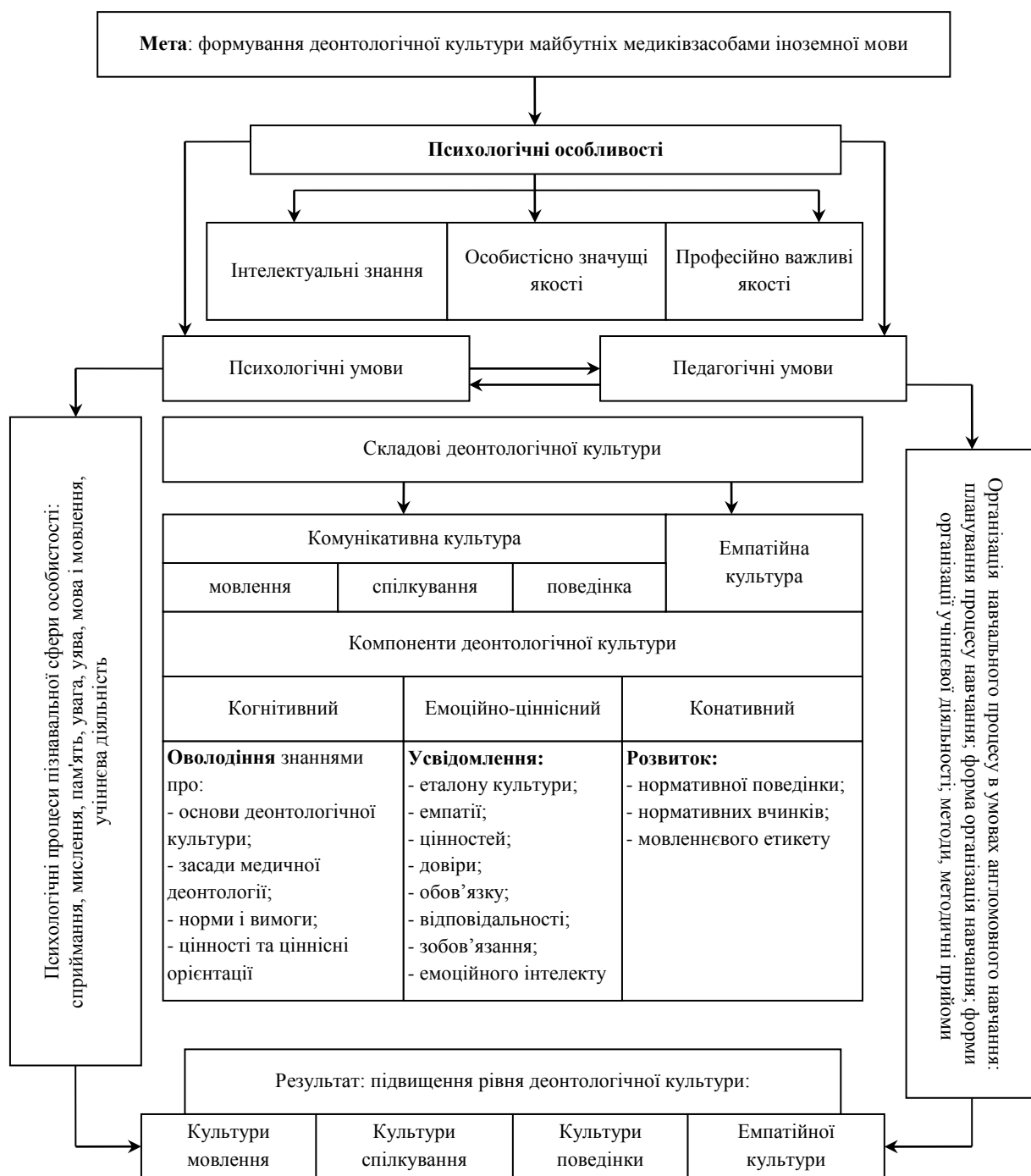

Рис. 1. Структурно-динамічна модель формування деонтологічної культури майбутніх медиків в умовах англomовного навчання

ЛІТЕРАТУРА

1. Пономаренко О.В. Формування професійно-етичної культури соціального педагога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / О. В. Пономаренко. – К., 2001. – 20 с.
2. Філоненко М.М. Психологія спілкування: підручник /2-ге вид., переоб. та доп. / М.М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
3. Хлестова С.С. Формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі соціально-виховної роботи: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / С.С. Хлестова. – К.: Нац.пед.ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 18 с.
4. Ширяєва Т.М. Психолінгвістичні засоби розвитку пізнавальної сфери студентів в умовах оволодіння іноземною мовою : дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / Ширяєва Тетяна Михайлівна : Нац. університет «Острозька академія». – Острог, 2009. – 256 с.
5. Appelbaum, P.S., Lidz, Ch.W., Meisel, A. Informed consent: Legal theory and clinical practice. – N.Y.; Oxford univ. press, 1987. – 286p.
6. Ethical Issues in Modern Medicine / [ed. by] John D. Arras, Bonnie Steinbock. – 5th ed. – London; Toronto: Mayfield Publ. Co., 1999. – XXII, 760 p.
7. Nuttal, C. Teaching reading skills in a foreign language / C. Nuttal. – Oxford: Macmillan Heinemann, 1996. – 282 p.

REFERENCES

1. Ponomarenko, O.V. Formation of professional and ethical culture of the social teacher: abstract dis. cand. ped. sc.: spets. 13.00.05 «Social pedagogy» / O.V. Ponomarenko. – K., 2001. – 20 p.
2. Filonenko, M.M. Psychology of communication: textbook / 2nd ed. / M.M. Filonenko. – K.: Center of educational literature, 2012. – 240 p.
3. Khlyestova, S.S. Formation deontological culture of university students in the social and educational work: abstract dis. cand. ped. sc.: spets. 13.00.07 / S.S.Khlyestova. –K.: NPU n.a. .M.P. Drahomanov, 2011. -18 p.
4. Shyryayeva ,T.M. Psycholinguistic means of cognitive sphere of students in mastering a foreign language: dis. cand. psy. sc.: 19.00.07 / Shyryayeva Tetyana Mykhaylivna : National University "Ostroh Academy". – Ostroh, 2009. – 256 p.
5. Appelbaum, P.S., Lidz, Ch.W., Meisel, A. Informed consent: Legal theory and clinical practice. – N.Y.; Oxford univ. press, 1987. – 286p.
6. Ethical Issues in Modern Medicine / [ed. by] John D. Arras, Bonnie Steinbock. – 5th ed. – London; Toronto: Mayfield Publ. Co., 1999. – XXII, 760 p.
7. Nuttal, C. Teaching reading skills in a foreign language / C. Nuttal. – Oxford: Macmillan Heinemann, 1996. – 282 p.

Theoretical model of forming deontological culture in future doctors by means of foreign language**I.P. Kaminska**

Abstract. In the article there is a definition of the essence, the image of structure of theoretical model of forming deontological culture in future medics by means of foreign language. There are described basic patterns of psychological development of personality in process of learning activities, and it states forms and methods of forming deontological culture by means of the English language.

Keywords: *deontological culture, psychological peculiarities, foreign language, professional activity, future doctors*